

5. Dalin P., Rolff H.-G., Buchen H. Institutioneller Schulentwicklungs-Prozess. / Dalin P., Rolff H.-G., Buchen H. – Boenen, 1995. - 350 p.
6. De Charms R. Personal Causation. / De Charms R - New York: McGraw-Hill, 1968. - 342 p.
7. Folling-Albers M. Veraenderte Kindheit – veraenderte Grundschule. / Folling-Albers M. – Frankfurt/Main, 1989. – 302 S.
8. Frey K., Aregger K. Ein Modell fuer Integration von Theorie und Praxis in Curruculum Proiekten: das generative Leitsystem. In: H.Haft, U.Hameyer. Curriculum Planung, Theorie und Praxis. / Frey K., Aregger K. – Muenchen, 1975. – P. 35-78.
9. George R.L., Cristiani T.S. Counseling: Theory and Practice. / George R.L., Cristiani T.S. // 3-rd Ed., Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall, 1990. - P. 45-54
10. Gilliland B.E., James R.K., Browman J.T. Theories and Strategies in Counseling and Psychotherapy. / Gilliland B.E., James R.K., Browman J.T. // 2-nd Ed. Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall, 1989. - 456 p.
11. Rolff H.-G., Buhren C.G., Lindau-Bank D., Mueller S. Manual Schulentwicklung. Handlungskonzept zur paedagogischen Schulentwicklungsberatung (SchuB). / Rolff H.-G., Buhren C.G., Lindau-Bank D., Mueller S. – Weinheim, Basel, 1998. - 366 P.
12. Seligman M.E.P. Erlernte Hilfloesigkeit (3. Aufl.). / Seligman M.E.P. - Muenchen, Weinheim: Psychologie Verlags-Union, Urban & Schwarzenberg. - 326 P.
13. Tesser A. Toward a self-evaluation maintenance model of social behavior. / Tesser A. // In: L. Berkowitz (Ed.). Advances in Experimental Social Psychology (Vol. 22). San Diego: Academic Press. 1989. - P. 181-227.
14. Wichterich H. Organisationsentwicklung in der Schule: Aufgabe oder Ueberforderung der Beratungslehrer? In: Grewe N. (Hrsg.): Beratungslehrer – eine neue Rolle im System. Neuwied/ Wichterich H. // Luchterhand, 1990.- 453 p.

**МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ
ПОЛІТИКИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ**

**УДК: 378.013+371.4+306.449+306
Сакалюк О.О.**

У статті подано аналіз мотиваційного компоненту готовності майбутніх менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі та характеристику його показників.

Ключові слова: потреби, мотиви, інтереси, мотивація, мотиваційний компонент готовності, майбутні менеджери освіти, державна мовна політика в полікультурному навчальному середовищі, толерантність.

МОТИВАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ В СТРУКТУРЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ В ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ УЧЕБНОЙ СРЕДЕ

Сакалюк О. А.

В статье представлен анализ мотивационного компонента готовности будущих менеджеров образования к реализации государственной языковой политики в поликультурной учебной среде, а также характеристика его показателей.

Ключевые слова: потребности, мотивы, интересы, мотивация, мотивационный компонент готовности, будущие менеджеры образования, государственная языковая политика в поликультурной учебной среде, толерантность.

MOTIVATIONAL COMPONENT IN THE STRUCTURE OF THE FUTURE OF EDUCATION MANAGERS TO IMPLEMENT THE LANGUAGE POLICY IN A MULTICULTURAL LEARNING ENVIRONMENT

Sakaliuk O. O.

The article presents an analysis of the motivational component of the future of education managers to implement the language policy in a multicultural learning environment and characteristic of his indicators.

Key words: needs, motives, interests, motivation, motivational component of readiness, future managers of education, state language policy in a multicultural learning environment, tolerance.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти проголошує створення системи неперервної мовної освіти, яка покликана забезпечити оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну (національну) мову та практично оволодіти хоча б однією іноземною мовою. З огляду на зазначені положення, враховуючи полікультурний простір сучасної української освіти, актуальною постає проблема реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі, вирішувати яку покликані й керівники навчальних закладів, тому майбутні менеджери освіти повинні набути належного рівня готовності до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі.

Аналіз наукових досліджень. Проблема готовності до педагогічної діяльності не є новою, тоді як нею переймалися ще видатні класики педагогічної науки, зокрема А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Серед сучасних науковців, яких зацікавила означена проблема – А. Ліненко, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Кондрашова та ін.

Проблема мотивації у найрізноманітніших контекстах представлена у дослідженнях багатьох учених, зокрема Х. Хекхаузена (узагальнююче викладення психології мотивації), В. Чиркова (проблеми мотивації навчальної діяльності), Ф. Уайтлі (різні аспекти мотивації), Е. Кірхлера, К. Родлера (проблеми мотивації та стимулювання персоналу), Л. Верещагіної, І. Кареліної (вивчення та подальше управління мотиваційно-потребнією сферою

особистості працівників), В. Леонтьєва (мотиваційна сфера особистості), П. Якобсона (психологічні проблеми мотивації поведінки людини), С. Рубінштейн (мотиви, мотивація діяльності) та ін. Мотивація визначається ними здебільшого як: спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного й психологічного характеру, який управляє поведінкою людини та визначає її направленість, організованість, активність та стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

Метою статті є аналіз та характеристика показників мотиваційного компонента готовності майбутніх менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі.

Виклад основного матеріалу.

У поведінці людини науковці (Є. Ільїн, Л. Верещагіна, І. Кареліна та ін.) виділяють дві функціонально взаємопов'язані сторони: спонукальну та регулятивну. Якщо регулятивна сторона забезпечує гнучкість та стійкість поведінки в різних умовах, то спонукальна — забезпечує активність і направленість поведінки. І саме характеристика спонукальної сторони поведінки пов'язана з поняттям мотивації [1; 4 та ін.].

Основними складовими мотиваційної сфери особистості учені (Г. Дмитренко, К. Шарاپова, Т. Максименко та ін.) визначають потреби, мотиви, цілі. У науковій літературі потреби тлумачать як динамічно активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність, спрямовану на зняття цієї залежності [10, с. 386]; стан відхилення від внутрішньої рівноваги, що призводить до напруження і спричиняє поведінку, спрямовану на відновлення рівноваги [3, с. 36]; те, що необхідне людині для того, щоб вона могла існувати як організм, розвиватися як особистість і бути психічно вільною [9, с. 13]; це відображення у свідомості нестатку (потрібності, бажаності чогось у цей момент), що часто переживається як внутрішня напруженість та спонукає психічну активність, пов'язана з цілепокладанням [4, с. 38; 1] і т. ін. Отже, психічна активність направлена на розуміння сутності потреби, яка виникла, її усвідомлення. На цій основі відбувається формування цілі дій, діяльності, вчинків, які можуть привести до задоволення певної потреби. Іншими словами, потреба через психологічний процес мотивації виявляє себе психологічно у формі мотиву поведінки.

Якщо потреба, за твердженням науковців (Г. Дмитренка, К. Шарاپової, Т. Максименко, Т. Кудріної та ін.), — це стан нестачі у чомусь певному, то мотив — це предмет, засіб задоволення потреб. Тобто мотив є результатом мотивації і представляє собою внутрішню психологічну активність, що організує та планує діяльність і поведінку, в основі яких лежить необхідність задоволення потреби. Мотиви діяльності людини пов'язані з її цілями. У довідниках ціль визначається як те, до чого прагнуть, чого намагаються досягти [8, с. 738]; усвідомлений, запланований результат діяльності, суб'єктивний образ, модель майбутнього продукту діяльності [3, с. 13]. Як стверджує С. - Занюк, співвідношення мотивів і цілей діяльності полягає в тому, що мотив виступає як спонука постановки тих чи інших цілей, тобто, щоб поставити перед собою мету, необхідний відповідний мотив (самоствердження, самореалізації, матеріального стимулу, інтересу до змісту діяльності тощо) [3].

О. Леонтьєв вважає, що мотив — це форма прояву потреби, яка означає «те об'єктивне, у чому ця потреба конкретизується в даних умовах і на що направляється діяльність» [5, с.104]. Таким чином, кожна потреба може реалізуватися в багатьох мотивах, а будь-який мотив може задовольнятися різною сукупністю цілей.

Отже, науковці в основі будь-якої дії розглядають потребу, яка психологічно виявляється як мотив, що може реалізуватися у низці психологічних змінних: інтересах, прагненнях, переконаннях та установках. Так, у наукових дослідженнях учені інтерес розуміють як емоційно забарвлену інтелектуальну вибірковість (Т. Кудріна та ін.) [10]; підвищену увагу до якогось об'єкту через надання йому переваги серед інших об'єктів за матеріальними, естетичними, емоційними, когнітивним та іншими якостями, властивостями (В. Слівак) [11]; когнітивно-мотиваційний стан пізнавального характеру, який пов'язаний з однією центральною потребою (Г. Дмитренко, К. Шапарова, Т. Максименко) [2]; прагнення — як мотиви, в яких виявляються потреби особистості в умовах спеціально організованої її діяльності. Причому, ця діяльність може бути домінуючою протягом тривалого часу життя людини [10, с.391]. На думку учених, зокрема Т. Кудріної, переконання є основою соціальних мотивів, вони втілюють усвідомлені потреби особистості діяти відповідно до своєї внутрішньої позиції, поглядів, теоретичних принципів [10, с.395]. Установа — це стихійна схильність індивіда до певної форми реагування, за допомогою якої може бути задоволена та чи інша потреба [10, с.398]. Установна спонукає людину орієнтувати свою діяльність у певному напрямі і діяти послідовно щодо всіх об'єктів і ситуацій, з якими вона пов'язана.

Отже, за твердженням учених (Л. Верещагиної, І. Кареліної, С. Занюк, Є. Ільїна, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва та ін.) першоосновою здійснення будь-якої діяльності є мотиви. Діяльності без мотиву не буває: «немотивована» діяльність — це діяльність не позбавлена мотивів, а діяльність із суб'єктивно чи об'єктивно прихованим мотивом [1; 3; 4; 6 та ін.]. Таким чином, мотиваційний компонент є найважливішим компонентом готовності майбутніх менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики. Саме завдяки йому відбувається усвідомлення суспільної і особистої значущості, виникає потреба у здійсненні реалізації державної мовної політики.

За даними проведеного нами констатувального експерименту більшість майбутніх менеджерів освіти мають низький рівень мотиваційного компоненту готовності до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі — 50% ЕГ і 48,67% КГ. Високий рівень указаної готовності виявлено лише у 10% ЕГ і 10,67% КГ, достатній — у 35,34% ЕГ і 36,34% КГ, незадовільний — у 4,67% ЕГ і 4,34% КГ.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі виражає усвідомлення ними необхідності реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі та розвитку українського суспільства, а також усвідомлення ролі державної мови у процесі здобуття освіти та реалізації власних життєвих стратегій і перспектив.

Враховуючи те, що мовна ситуація в галузі освіти на сьогоднішній день є досить складною, характеризується, за словами І. Лопушинського, «низкою

негативних явищ і тенденцій та потребує істотних змін» [7], майбутні менеджери освіти повинні усвідомлювати необхідність ефективного реалізації основних положень державної мовної політики і особливо в полікультурному навчальному середовищі.

У цьому зв'язку виникає необхідність розуміння того, що дасть громадянам України, зокрема і майбутнім менеджерам освіти, вивчення державної (офіційної) мови (за Л. Мацько): гарантію повноцінної реалізації всіх прав і свобод у межах Української держави на всіх виборних, державних, виробничих посадах (незалежно від етнічного походження і віросповідання); можливість реалізувати творчі здібності в усіх сферах культурно-освітнього життя; доступ до джерел української духовності, культури, науки, літератури, мистецтва, традицій і змогу урізноманітнювати свій творчий духовний світ відповідно до соціальної ролі, інтересів, уподобань; відчуття єдності з державою, яка про тебе піклується і яку ти зміцнюєш, відчуття єдності із землею, на якій живеш, народом – творцем і носієм української мови; почуття комфортності від того, що ти вдома, що ти успадковуєш і несеш історичну пам'ять однієї з найвидатніших культур.

Ще одним показником мотиваційного компоненту виступає здатність проявляти толерантність у комунікації та професійному спілкуванні. Майбутні менеджери освіти повинні пам'ятати про пропаганду толерантності у суспільній свідомості, утвердження етики толерантності у відносинах людей, їх спільнот, суспільних структур, держав. Адже саме взаємостерпимість, толерантне ставлення один до одного, солідарність, діалог і взаєморозуміння мають стати нормою поведінки і дії більшості людей, їх політичних, культурних, релігійних утворень, рухів.

Феномен толерантності посідає особливе місце в суспільному житті, в системі людських відносин. Не випадково один із відомих дослідників проблем толерантності - американський вчений М. Уолцер стверджує, що толерантність є основою самого буття людей, суспільства, в якому ми живемо, підґрунтям, умовою розбудови людських взаємин різного рівня й форм. Вона уможлиблює існування відмінностей, а відмінності детермінують необхідність толерантності [13, с.10]. Варто також наголосити, зазначає Ю. Малинка, що толерантність містить у собі й певну напруженість між усвідомленням суб'єктами взаємин цінності, а то й переваг своїх власних переконань, традицій, самотунності, життєвого вибору та необхідністю визнання права на існування альтернативних світоглядних та життєвих цінностей, традицій [8]. Тому майбутні менеджери освіти мають пам'ятати про виявлення справжньої толерантності, яка полягає в усвідомленні на рівні особистості, спільності обов'язку й відповідальності перед іншими за свої переконання, за свою позицію, свої дії в процесі взаємовідносин.

Розуміння феномена толерантності диференційоване. Тому майбутнім менеджерам освіти, на погляд А. Колодного, В. Калюжного та ін., важливо розуміти такі складові феномену толерантності:

– природна (натуральна) толерантність – відвертість, допитливість, довірливість (толерантність типу «А» – це природне і безумовне прийняття іншої людини, відношення до неї як до самодостатньої і самоцінної істоти. Така толерантність властива маленькій дитині, у якої процес становлення особи-

стості (процес персоналізації) ще не привів до розщеплення індивідуального і соціального досвіду, до формування персони або фасаду, до виникнення подвійного стандарту, до існування відособлених планів поведінки і вболівання тощо. Найявність у дітей толерантності типу «А», з одного боку, забезпечує їм суб'єктивну, психологічну захищеність від проявів жорстокості і дозволяє зберегти позитивні відносини з батьками, а з іншого боку, розщеплює і невротизує їх особистість, що формується, оскільки не може забезпечити достатнього рівня самоприйняття, прийняття власного досвіду, власних відчуттів і переживань. Саме ця асиметричність толерантності типу «А» відповідає за подальший розвиток толерантності в цілому, що здійснюється як правило у формі інволюції (зворотного розвитку) природної толерантності. Ось чому саме на навчально-виховні заклади різного типу покладається відповідальність за гармонійний розвиток особистості дитини;

– моральна толерантність – терпіння, терпимість, що асоціюється з особистістю, зовнішнім Я людини (толерантність типу «Б») характерна для особистого способу існування, вона є похідною процесу персоналізації і, у віковому аспекті, в тому або іншому ступені властива більшості дорослих людей. Це по суті прихована, відстрочена внутрішня агресія (тут можна як приклад привести батька, який схвально киває у відповідь на безчинства дітей, але внутрішньо напружений і негативний по відношенню до такої поведінки); зворотна сторона нетерпимості, різних форм насильства і маніпулювання людиною, ігнорування її суб'єктивних характеристик, всього того, що так деструктивно діє на відносини між людьми;

– етична толерантність – прийняття, довіра, асоційована з суттю або «внутрішнім Я» людини (толерантність типу «В»), яка побудована на прийнятті людиною як тих, хто оточує її, так і самої себе, на взаємодії із зовнішнім і внутрішнім світом в приймаючій, діалогічній манері. У протилежність насильству і маніпулюванню така взаємодія припускає як повагу цінностей і сенсів, значущих для іншого, так і усвідомлення та прийняття власного внутрішнього світу, своїх власних цінностей і сенсів, цілей і бажань, переживань і відчуттів. Для людини, що володіє толерантністю типу «В», напруження та конфлікти зовсім не виключені, можна сказати, вона постійно живе в ситуації напруженого існування, не боїться бути віч-на-віч з цим напруженням, гідно витримувати і приймати його як безумовну екзистенціальну даність. Це справжня, зріла, дійсно позитивна толерантність, заснована (на відміну від толерантності типів «А» і «Б») на багатому повнішому усвідомленні та прийнятті людиною реальності [12, с.83-84].

Висновки. Отже, мотиваційний компонент готовності менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики у полікультурному середовищі буде визначатися нами за такими показниками як-от: усвідомлення необхідності ефективної реалізації основних положень державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі; усвідомлення ролі державної мови у процесі здобуття освіти та реалізації власних життєвих стратегій і перспектив; здатність проявляти толерантність у комунікації та професійному спілкуванні.

Література:

1. Верещагіна Л.А. Психологія потребностей и мотивация персонала / Л.А. Верещагіна, И.М. Карелина. — Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2002. — 152 с.
2. Дмитренко Г.А. Мотивация и оценка персонала: учебн. пособие / Дмитренко Г.А., Максименко Т.М., Шарапатова Е.А. — К.: МАУП, 2002. — 248 с.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації: навчальний посібник / Сергій Степанович Занюк. — К.: Либідь, 2002. — 304 с.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин. — СПб: Питер, 2003. — 512 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность /Алексей Николаевич Леонтьев. — 2-е изд. — М.: Политиздат, 1977. — 357 с.
6. Лопушинський І.П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України: дис. ... доктора наук з держ. управління: 25.00.02 / Лопушинський Іван Петрович. — К., 2008. — 508 с.
7. Малинка Ю.Г. Толерантність як філософсько-світоглядна проблема в громадянському суспільстві [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_SV/Gileyas/F12_doc.pdf.
8. Новый тлумачний словник української мови: у 3 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. — 2-ге вид., випр. — Київ: Аконіт, 2001. — Т. 3. — 2001. — 863 с.
9. Обуховский К. Галактика потребностей. Психология влечений человека / Казимеж Обуховский. — СПб.: Издательство «Речь», 2003. — 296 с.
10. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / [Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А. та ін.]; за ред. Ю.Л. Трофімова. — [3-тє вид., стереотип.]. — К.: Либідь, 2001. — 560 с.
11. Спивак В.А. Управление персоналом: учебн. пособие / Владимир Александрович Спивак. — М.: Эксмо, 2010. — 336 с.
12. Толерантність: сфера міжконфесійних відносин. Релігієзнавчий аналіз / [Упорядник, авт. передмови Л.О. Филипович]. — К.: ЦеРІС, 2004. — Вип. 2. — 189 с.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ АЛЬТРУЇЗМУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

УДК: 155.232.302

Трифкіна А.М.

У статті розглядаються зарубіжні та вітчизняні концепції альтруїзму, представлена їх систематизація та порівняльна характеристика.

Ключові слова: альтруїзм, альтруїстична поведінка, просоціальна поведінка.

В статье рассматриваются зарубежные и отечественные концепции альтруизма, представлена их систематизация и сравнительная характеристика.

Ключевые слова: альтруизм, альтруистическое поведение, просоциальное поведение.